

Εθελοντισμός

Αποτύπωση καλών διεθνών πρακτικών εθελοντικής εργασίας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ –
ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2023

Εθελοντισμός

Η έννοια του εθελοντισμού βασίζεται κυρίως στην ενσυνείδητη και ανιδιοτελή προσφορά του ανθρώπου προς τον συνάνθρωπό του αλλά και την κοινωνία.

Η Ευρωπαϊκή Χάρτα για τα Δικαιώματα και τις Υποχρεώσεις των εθελοντών ορίζει ως εθελοντή το άτομο που εκτελεί δραστηριότητες για μη κερδοσκοπικό σκοπό, που ωφελούν την κοινωνία με ελεύθερη βούληση, χωρίς οικονομική ανταμοιβή.

Ο εθελοντής προσφέρει χρόνο και ενέργεια και ωφελείται μέσα από αυτή την εθελοντική δράση με προσωπική ανάπτυξη.

Χαρακτηριστικά εθελοντισμού

▶ Απουσία οικονομικού κινήτρου

Αναφερόμαστε στον όρο εθελοντισμό όταν δεν υπάρχει οικονομικό όφελος.

▶ Ελεύθερη Βούληση

Η ελεύθερη βούληση είναι ένα ισχυρό χαρακτηριστικό του εθελοντισμού. Ο εθελοντισμός είναι μια συμπεριφορά που χαρακτηρίζεται από το γεγονός ότι το άτομο επιλέγει οικειοθελώς να κάνει κάτι, χωρίς να εξαναγκάζεται ή να δέχεται πιέσεις από τρίτους.

▶ Οφέλη

Ο εθελοντισμός μπορεί και πρέπει να επιφέρει οφέλη τόσο στον ίδιο τον εθελοντή όσο και σε ένα ευρύ πλήθος ατόμων, μέχρι ολόκληρο το κοινωνικό σύνολο. Το κριτήριο αυτό διαχωρίζει τον εθελοντισμό από τις ψυχαγωγικές δραστηριότητες, όπως είναι ο αθλητισμός.

Πλαίσιο εθελοντισμού στην Ευρώπη

Το ζήτημα της κοινωνικής και οικονομικής αξίας του εθελοντισμού έγινε κεντρικό σημείο εστίασης σε επίπεδο ΕΕ.

- ▶ Διακήρυξη 38 για τον εθελοντισμό (1997): αναγνώριση της σημαντικής συμβολής των εθελοντικών δραστηριοτήτων για την ανάπτυξη της κοινωνικής αλληλεγγύης
- ▶ Τον Μάρτιο του 2008, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενέκρινε έκθεση σχετικά με τον «Ρόλο του εθελοντισμού στη συμβολή στην οικονομική και κοινωνική συνοχή», η οποία ενθάρρυνε τα κράτη μέλη και τις περιφερειακές και τοπικές αρχές να αναγνωρίσουν την αξία του εθελοντισμού για την προώθηση της κοινωνικής και οικονομικής συνοχής

Ευρωπαϊκό Έτος Εθελοντισμού 2011

Ο εθελοντισμός αποτελεί βασική έκφραση της συμμετοχής του πολίτη και της δημοκρατίας, κάνοντας πράξη τις ευρωπαϊκές αξίες όπως η αλληλεγγύη και η μη διάκριση και συμβάλλοντας στην ανάπτυξη των κοινωνιών μας.

Επίσης, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο σε διάφορους τομείς όπως η εκπαίδευση, ο πολιτισμός, ο αθλητισμός, το περιβάλλον, η υγεία, η κοινωνική φροντίδα, η προστασία των καταναλωτών, η ανθρωπιστική βοήθεια, η αναπτυξιακή πολιτική, η έρευνα, οι ίσες ευκαιρίες και οι εξωτερικές σχέσεις.

Youth in Action Programme

Το 2006, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ανακοίνωσε το πρόγραμμα "Νεολαία σε δράση" για την περίοδο 2007-2013, και θεσπίστηκε το πλαίσιο για τη στήριξη των δραστηριοτήτων της μη τυπικής μάθησης για τους νέους.

Το πρόγραμμα "Νεολαία σε δράση" έχει ως στόχο:

- ▶ Να ανταποκριθεί σε ευρωπαϊκό επίπεδο στις ανάγκες των νέων από στην εφηβεία έως την ενηλικίωση.
- ▶ Την προώθηση της ενεργού ιδιότητας του πολίτη των νέων γενικά και της ευρωπαϊκής ιθαγένειάς τους.
- ▶ Την ανάπτυξη της αλληλεγγύης και προώθηση της ανεκτικότητας μεταξύ των νέων, ιδίως για την προώθηση της κοινωνικής συνοχής στην ΕΕ.
- ▶ Την ενίσχυση της αμοιβαίας κατανόησης μεταξύ των νέων σε διάφορες χώρες.
- ▶ Τη συμβολή στην ανάπτυξη της ποιότητας των συστημάτων υποστήριξης για δραστηριότητες νεολαίας και των ικανοτήτων των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών στον τομέα της νεολαίας.
- ▶ Τη προώθηση της ευρωπαϊκής συνεργασίας στον τομέα της νεολαίας.

Εθελοντισμός σε Ευρωπαϊκές χώρες - ΒΕΛΓΙΟ

- ▶ Το 12,5% του πληθυσμού του Βελγίου άνω των 15 είναι εθελοντές.
- ▶ Τα είδη εθελοντισμού περιλαμβάνουν τον αθλητισμό (17,2%), την κοινωνική δράση (17,1%), τις επαγγελματικές ενώσεις (10,7%), την εκπαίδευση και κατάρτιση (10%), τις τέχνες και τον πολιτισμό (9,1%), τις δραστηριότητες αναψυχής (8,2%)

Πολιτική εθελοντισμού

- ▶ Το Ανώτατο Συμβούλιο Εθελοντών που αποτελείται από εκπροσώπους Βελγικών ΜΚΟ ενεργεί ως συμβουλευτικό συμβούλιο σε ομοσπονδιακό επίπεδο, παρέχοντας συμβουλές, έρευνες και αξιολογήσεις στον τομέα του εθελοντισμού. Υπάρχουν περιφερειακά και ειδικά κέντρα εθελοντισμού που υποστηρίζουν τον εθελοντισμό.
- ▶ Σύμφωνα με την εθνική διοικητική δομή, υπάρχει μια πλατφόρμα εθελοντισμού στη γαλλόφωνη Βαλλονία και στη Φλάνδρα/Ολλανδόφωνη κοινότητα που λειτουργούν ως οργανώσεις-ομπρέλα για τους εθελοντικούς οργανισμούς.

Εθελοντισμός σε Ευρωπαϊκές χώρες - ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Ο εθελοντισμός είναι πιο δημοφιλής στις ηλικίες 15-36 ετών.

Πολιτική εθελοντισμού

- Στα τέλη της δεκαετίας του '90 ξεκίνησε μια Εθνική Συμμαχία για Εθελοντική Δράση και υποστηρίχθηκε από τα Open Society Foundations ως μια πανεθνική πλατφόρμα και δίκτυο οργανώσεων που εργάζονται με εθελοντές σε όλη τη χώρα.
- Από το 2005 το Tulip Foundation λειτουργεί ως υποστήριξη σε εθελοντικές οργανώσεις στη Βουλγαρία προωθώντας τον εθελοντισμό και παρέχοντας ευκαιρίες χρηματοδότησης, εκπαίδευσης και δικτύωσης τόσο για τοπικές ομάδες σε μικρούς οικισμούς σε απομακρυσμένες περιοχές όσο και για εδραιωμένες οργανώσεις που εργάζονται με εθελοντές.
- Ετήσια βραβεία Volunteer Initiative of the Year.

Εθελοντισμός σε Ευρωπαϊκές χώρες - ΙΤΑΛΙΑ

Πολιτική εθελοντισμού

- Το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Πολιτικής προωθεί και υποστηρίζει τον εθελοντισμό μέσω της προώθησης της έρευνας για τον εθελοντισμό, της προώθησης εθελοντικών δραστηριοτήτων μέσω σύμπραξης με δημόσιες αρχές, ιδιωτικούς οργανισμούς, ΜΚΟ και κοινωνικές επιχειρήσεις.
- Τα κέντρα εθελοντισμού στοχεύουν στην παροχή υποστήριξης και πληροφοριών για την ενίσχυση και την προώθηση του εθελοντισμού.

Εθελοντισμός σε Ευρωπαϊκές χώρες - ΟΛΛΑΝΔΙΑ

Κατά μέσο όρο, οι άνθρωποι αφιερώνουν 4,2 ώρες την εβδομάδα για την εθελοντική τους εργασία.

Πολιτική εθελοντισμού

- ▶ Το 2007 η κυβέρνηση αποκέντρωσε σε δημοτικό επίπεδο τόσο τη χρηματοδότησή της όσο και την πολιτική της συμμετοχή στην εθελοντική προσπάθεια.
- ▶ Υπάρχουν δύο εθνικά ιδρύματα που είναι υπεύθυνα για την υποστήριξη του εθελοντισμού: η Ένωση Ολλανδικών Εθελοντικών Οργανώσεων Προσπάθειας, μια οργάνωση με 350 μέλη εθελοντικές οργανώσεις που εργάζονται για την ενίσχυση του εθελοντισμού, και το Ολλανδικό Κέντρο Κοινωνικής Ανάπτυξης, που είναι εθνικό συμβουλευτικό κέντρο γνώσης για τον εθελοντισμό. Υπάρχουν επίσης περίπου 300 τοπικά κέντρα εθελοντισμού σε όλη τη χώρα.

Εθελοντισμός σε Ευρωπαϊκές χώρες - ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ

Το 2016-2017, το 22% των ενηλίκων προσφέρθηκε εθελοντικά επίσημα και το 63% εθελοντικά επίσημα ή ανεπίσημα (πάνω από 32.000.000 άτομα).

Πολιτική εθελοντισμού

- ▶ Το Γραφείο για την Κοινωνία των Πολιτών εκτελεί διακυβερνητικό έργο για την υποστήριξη του εθελοντικού τομέα, της κοινότητας και των κοινωνικών επιχειρήσεων.
- ▶ Αντί νόμου για τον εθελοντισμό, υπάρχει μια σειρά από μη νομικά δεσμευτικά τοπικά συμβόλαια για κάθε περιοχή που καθορίζουν τα δικαιώματα και τις ευθύνες όλων των ενδιαφερομένων, καθώς και στρατηγικές εθελοντισμού που έχουν σχεδιαστεί για την αντιμετώπιση των φραγμών στον εθελοντισμό.
- ▶ Το Εθνικό Συμβούλιο για Εθελοντικές Οργανώσεις, η Εθελοντική Ανάπτυξη της Σκωτίας, το Συμβούλιο Εθελοντικής Δράσης της Ουαλίας και η Υπηρεσία Εθελοντικής Ανάπτυξης της Βόρειας Ιρλανδίας είναι εθνικές εθελοντικές οργανώσεις που χρηματοδοτούνται από την κυβέρνηση και υποστηρίζουν τοπικές και περιφερειακές οργανώσεις εθελοντισμού.

Μελέτη περίπτωσης: Εθελοντικό πρόγραμμα του Final 4 της Euroleague

Η διοργάνωση της Euroleague είναι η κορυφαία διασυλλογική διοργάνωση μπάσκετ στην Ευρώπη. Αποτελεί μια επαγγελματική διοργάνωση υψηλού κύρους, με πολύ μεγάλες εταιρείες χορηγούς, και γι' αυτόν τον λόγο η διοργάνωση βασίζεται κυρίως στο έμμισθο προσωπικό της και όχι στους εθελοντές για τη διεξαγωγή της. Όμως, η συνεισφορά των εθελοντών έχει βοηθητικό ρόλο και κανένας από αυτούς δεν έχει ευθύνες, ούτε καλείται να λάβει αποφάσεις. Λειτουργούν πάντα υπό την σκέπη και τις εντολές κάποιου ανωτέρου.

Το εθελοντικό πρόγραμμά υλοποιείται κάθε χρόνο από το 2000. Οι υπεύθυνοι έχουν καταφέρει να έχουν ένα πλήρες οργανωμένο εθελοντικό πρόγραμμα όπου υπάρχει πρόβλεψη για κάθε ανάγκη της διοργάνωσης.

Εθελοντισμός στις ΗΠΑ

Έρευνα του Ινστιτούτου Do Good ανέφερε ότι μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2001, το ποσοστό εθελοντών έφτασε στο ιστορικό του υψηλότερο επίπεδο (28,8%) για τρία συνεχόμενα χρόνια μεταξύ 2003 και 2005. Το εθνικό ποσοστό εθελοντών υπέστη την πρώτη μεγάλη και στατιστικά σημαντική πτώση του το 2006 (μειώθηκε στο 26,7%). Το ποσοστό εθελοντών δεν ανέβηκε ποτέ πάνω από 27%.

Εθελοντισμός στην Αυστραλία

Έρευνα του 2022 έδειξε ότι κατά μέσο όρο, οι εθελοντές αφιέρωσαν 180 ώρες εθελοντικής εργασίας το προηγούμενο έτος.

Η οργάνωση Volunteering in Australia ηγείται της Εθνικής Στρατηγικής για τον Εθελοντισμό, η οποία σχεδιάστηκε ώστε να παρέχει ένα σχέδιο για το μέλλον του εθελοντισμού στην Αυστραλία.

Τα ποσοστά εθελοντισμού μειώθηκαν δραματικά μόλις η πανδημία του COVID-19 έπληξε την Αυστραλία. Υπάρχει ένας μικρός όγκος υφιστάμενων δεδομένων που περιγράφουν ότι, λόγω του μεταβαλλόμενου περιβάλλοντος πανδημίας, οι οργανισμοί που συμμετείχαν εθελοντές έπρεπε να προσαρμόσουν τις στρατηγικές και τις διαδικασίες εθελοντικής δέσμευσης.

Εθελοντισμός στον Καναδά

Σύμφωνα με έρευνα, κάποια στιγμή στη ζωή τους, περίπου έξι στους δέκα Καναδούς (59%) ηλικίας 15 ετών και άνω, είχαν αφιερώσει εθελοντικά τον χρόνο τους σε μια φιλανθρωπική ή μη κερδοσκοπική οργάνωση.

Για πολλούς, ο εθελοντισμός ήταν μέρος της ζωής τους. Αυτοί οι άνθρωποι καθοδηγούν παιδιά και νέους, επισκέπτονται ηλικιωμένους σε οίκους ευγηρίας, υποστηρίζουν κοινωνικές-περιβαλλοντικές οργανώσεις, συγκεντρώνουν χρήματα, παρασκευάζουν και διανείμουν τρόφιμα σε ευάλωτες ομάδες, καθώς και παρέχουν άλλες πηγές υποστήριξης μέσω μιας εθελοντικής οργάνωσης.

Εθελοντισμός στην Ελλάδα

Τα τελευταία χρόνια, ένα νέο κύμα εθελοντισμού έχει αρχίσει να ξεδιπλώνεται στην Ελλάδα. Αυτό οφείλεται σε μια σταδιακή αλλά συνεχή μεταμόρφωση της ελληνικής κοινωνίας. Η βιβλιογραφία δείχνει μία αύξηση του αριθμού των μη κερδοσκοπικών και εθελοντικών οργανώσεων που δημιουργούνται και αύξηση της συμμετοχής των πολιτών σε εθελοντικές δραστηριότητες. Το επίπεδο συμμετοχής και αναγνώρισης των μη κυβερνητικών οργανώσεων έχει αυξηθεί σημαντικά και αυτό αντικατοπτρίζεται σε ορισμένες κυβερνητικές πρωτοβουλίες για την αποσαφήνιση του νομοθετικού και θεσμικού πλαισίου των εθελοντικών οργανώσεων.

Εθελοντισμός στην Ελλάδα

Με αφορμή τους Ολυμπιακούς αγώνες του 2004 στην Αθήνα, υπήρξε επιτακτική η ανάγκη για οργάνωση και προώθηση του εθελοντισμού στην Ελλάδα. Η κοινωνία των πολιτών εκφράστηκε μέσα από τη δημιουργία συλλογικών φορέων, συλλόγων, σωματείων και εθελοντικών οργανώσεων, καθώς και με την αύξηση των άτυπων οργανώσεων. Με τον όρο κοινωνία των πολιτών εννοούνται μορφές κοινωνικής δράσης ατόμων ή ομάδων που δεν συνδέονται ούτε διοικούνται από το κράτος. Σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη αυτή έπαιξε η προβολή και η προώθηση του εθελοντισμού μέσα από τα ΜΜΕ, πριν από τους Ολυμπιακούς Αγώνες το 2004.

Εθελοντισμός στην Ελλάδα

Το 2011, με την εφαρμογή του σχεδίου «Καλλικράτης», άρχισε να διαφαίνεται ενίσχυση εθελοντικών δράσεων. Η παροχή υποστήριξης από την πλευρά των Δήμων δεν αφορούσε πλέον αποκλειστικά τις ΜΚΟ, αλλά και τις άτυπες ομάδες που είχαν αυξηθεί σημαντικά, ως ένδειξη των ελλείψεων του κράτους στον τομέα της κοινωνικής προσφοράς.

Επίσης, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται αύξηση δραστηριότητας εθελοντικών οργανώσεων και ΜΚΟ λόγω των προσφυγικών ροών που δέχθηκε πρόσφατα η Ελλάδα.

Εθελοντισμός και COVID-19 στην Ελλάδα

Σύμφωνα με έρευνα της ΜΚΟ ethelon (2020) η πανδημία επηρέασε την εθελοντική δραστηριότητα. Στην ερώτηση αν είχαν δραστηριοποιηθεί εθελοντικά πριν την εμφάνιση του κορονοϊού στην Ελλάδα, το 74% απάντησε θετικά και το 26% αρνητικά.

Κατά τη περίοδο της έξαρσης της πανδημίας στην Ελλάδα, το 27% των ερωτηθέντων απάντησε ότι δραστηριοποιήθηκε εθελοντικά, ενώ το 73% όχι.

Σχετικά με τους τρόπους εθελοντικής προσφοράς κατά τη διάρκεια της πανδημίας, το μεγαλύτερο ποσοστό (30%) συγκέντρωσε η απάντηση «παροχή βοήθειας σε ευπαθείς ομάδες» ενώ ακολουθούν η φροντίδα αδέσποτων ζώων (9%) και η διαχείριση ιστοσελίδας-social media (9%).

Το έργο «Αειθαλεία: Ολιστικό πρόγραμμα για τον εθελοντισμό ατόμων τρίτης ηλικίας και την ενεργή συμμετοχή τους στα κοινά» υλοποιείται στο πλαίσιο του προγράμματος Active citizens fund, με φορέα υλοποίησης την ΑμΚΕ ΕΛΙΞ – Προγράμματα Εθελοντικής Εργασίας και εταίρους το Πανεπιστήμιο Πατρών, την ΠΡΟΟΨΙΣ Σύμβουλοι Επιχειρήσεων Α.Ε. και την ΟΤΕAcademy.

Το πρόγραμμα Active citizens fund, ύψους € 13,5 εκ., χρηματοδοτείται από την Ισλανδία, το Λιχτενστάιν και τη Νορβηγία και είναι μέρος του χρηματοδοτικού μηχανισμού του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) περιόδου 2014 – 2021, γνωστού ως ΕΕΑ Grants. Το πρόγραμμα στοχεύει στην ενδυνάμωση και την ενίσχυση της βιωσιμότητας της κοινωνίας των πολιτών και στην ανάδειξη του ρόλου της στην προαγωγή των δημοκρατικών διαδικασιών, στην ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών στα κοινά και στην προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τη διαχείριση της επιχορήγησης του προγράμματος Active citizens fund για την Ελλάδα έχουν αναλάβει από κοινού το Ίδρυμα Μποδοσάκη και το SolidarityNow.»